Belirsizlikten Askeri Doktrine: ABD'nin Kızıldeniz Siyasetinin Yeniden Yapılandırılması

Dünyanın üç kıtası ile iki büyük denizini ve Doğu ile Batı'yı birbiriyle bağlayan en kısa yol olmasının yanısıra, yerkürenin ana enerji kaynaklarına en yakın bölgelerden biri olması, Kızıldeniz havzasına özgün jeopolitik, ticari ve ekonomik konum kazandırmaktadır. Soğuk savaş döneminde ABD ve Sovyetler Birliği'nin mücadele alanlarından birine dönüşen Kızıldeniz, tek kutuplu dönemde jeopolitik açıdan küresel güç rekabetinin nispeten dışında kalmıştır.

Ancak son dönemde çeşitli siyasi, ekonomik ve jeopolitik dinamiklere bağlı olarak radikal dönüşümlerin yaşandığı en önemli coğrafyalardan biri Kızıldeniz ve havzasıdır. Bölge, özellikle Çin Halk Cumhuriyeti'nin artan varlığa ve Arap Baharı ile yeniden gündeme gelmiş ve hızla devletler arasında bir çekişme sahasına dönüşmüştür. Çin'in "Bir Kuşak Bir Yol" Projesi kapsamında bölgede artan askeri varlığı ve tesisleri, Kızıldeniz'de gelişmekte olan yeni rekabetin boyutunu göstermektedir. Karmaşık bir askeri ve ekonomik rekabete sahne olan Kızıldeniz, küresel ölçekte Çin, ABD ve Rusya gibi ülkelerinin artan nüfuzu ve hâkimiyet mücadelesine tanık olunmaktadır. Küresel güçler arasındaki nüfuz mücadelesi havzada yaşayan insanlar için olduğu kadar küresel nakliye ticareti için de büyük bir istikrarsızlığa neden olmuştur. Giderek artan askeri gerilim, yoğunlaşan askerileşme ve devlet dışı aktörlerin varlığı havzayı güvenli bir rota olmaktan çıkarttığı gibi Kızıldeniz jeopolitiğindeki güvensizlik ve otoritesizlik ABD'nin bölgeye yönelik siyasetinin tartışılmasına neden olmaktadır.

ABD'nin Kızıldeniz stratejik belirsizliği ve küresel güç dengesi

2013 yılında Çin'in 'Bir Kuşak Bir Yol' projesini ilan etmesinden itibaren ABD'nin Kızıldeniz stratejisi belirsizlikler içeren ve hem güvenlik hem de ekonomik ilişkiler konusunda tereddütler yaşayan bir aktör konumunda. Bununla birlikte Çin'in havzaya yönelik stratejisi ve bölgede artan askeri, ekonomik ve siyasi nüfuzu, ABD'nin bölgeye yönelik belirsiz siyasetini gözden geçirmesine neden olmuştur. Çin, güvenilir ve sürdürülebilir bir tedarik zinciri kurmak için bölgede liman ve demir yolları gibi altyapı yatırımlarını arttırması bölgede ABD'nin de dolaylı varlığına ve rekabete yol açmıştır. Bu süre içinde bölgede hem Çin ve Rusya gibi küresel aktörler hem de Türkiye, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve İran gibi bölgesel aktörlerin varlığı ABD'nin bu belirsizliğinin de bir neticesi olarak şekillenmiştir. Yemen krizi, Sudan iç savaşı, Mısır-Etiyopya çekişmesi, Somali'deki sorunlar ve Gazze katliamlarından sonra Yemen'deki Husiler'in uluslararası gemileri hedef alması, küresel tedarik zincirinin aksaması ve küresel elektronik altyapı sisteminin zarar görmesi bir küresel güç olan ABD'yi zor durumda bırakmıştır. Bu bağlamda ABD'nin küresel hegemonyasını sorgulatılmasına neden olan eylemlerine yönelik siyasi, askeri ve diplomatik bir çözüm bulunamamıştır. Bunun için küresel mallarının yarısından fazlasını deniz yoluyla taşıyan dünyanın en büyük denizcilik şirketlerinin de aralarında bulunduğu pek çok uluslararası nakliye şirketi Kızıldeniz'deki faaliyetleri askıya alınmasına neden olmuştur.

Kızıldeniz havzasında yaşanan tüm bu gelişmeler ABD'nin Kızıldeniz stratejisinin bir çıkmaz içinde olduğunu gösteriyor. ABD, Kızıldeniz'de defakto oluşan bu duruma karşı siyasi bir çıkmaz yaşadığı kadar askeri bir ikilem de yaşıyor. Zira ABD ve müttefiklerinin Husiler'e yönelik icra ettiği sınırlı birçok hava operasyonlarına rağmen siyasi ve ekonomik hedeflerine ulaşamamıştır. ABD'nin bölgede ticari gemilerin güvenliğini sağlayamamasının pek çok yerel ve küresel faktörden kaynaklanıyor. Husiler'in toplumsal ilişkileri, bölgede Çin'in belli bir varlığa sahip, Rusya'nın Husiler'i teşvik edici rolü ve ABD'nin elinde noksan istihbari bilgiler Sana'daki rejimi caydırmaya yetersiz kalmıştır. ABD'nin caydırma ve zorlama stratejisi Yemen'de de gösterdiği gibi Kızıldeniz'de işe yaramadığını gösteriyor.

Peki ABD'nin bundan sonra Kızıldeniz stratejisi öncellikleri nasıl şekillenecek? Hangi aktörlerle iş birliği arttıracak ve hangi bölge ülkeleriyle iş birliğini yoğunlaştırabilir?

Husiler'in seyrüsefer gemileri ve küresel ticaret akışını bozma eylemlerini kırmak ve zayıflatmak ABD'nin mevcut Kızıldeniz siyasetinin birinci önceliğidir. Deniz yollarının sınırsız erişimin sağlanması ABD dış politikasının temel ilkelerden ve öncellikli ulusal çıkarlardan biridir. Kızıldeniz ve Babu'l Mendep üzerinden

uluslararası nakliye trafiğini kontrol altında tutmak ve güvenliği sağlamak ABD'ye yönelik meydan okumalara karşı deniz hegemonyasını işaret eder. İsrail'in Kızıldeniz ve Babu'l Mendep'teki geçişlerini sağlamak, güvenliğini garanti altına almak ve İsrail'in Gazze'deki katliamlardan dolayı üzerindeki küresel baskıdan kaçınmak ABD'nin ikinci stratejik hedefini oluşturuyor. ABD'nin üçüncü ve kalıcı hedefi bölgede Çin'in nüfuz kazanmasını önlemek ve frenlemektir. Çin'in bölgedeki varlığını denetlemek aynı zamanda Kızıldeniz ve Babu'l Mendep üzerinden uluslararası nakliye ve enerji trafiğini kontrol altında tutmak anlamına geliyor. Çin'i 'kontrol altına tutmak' ABD'nin küresel stratejisinin önceliği bağlamında Kızıldeniz geçişlerinin kontrolünü özel bir stratejik hedef olarak görüyor. Böylece Kızıldeniz'de daha fazla nüfuz Çin ile Avrupa ülkeleri arasındaki ticareti de kontrol etmek demektir.

Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi ABD'nin Sovyetler Birliği ile yaşadığı askeri rekabetin bir benzerini bugün Kızıldeniz'de Çin'le yaşaması büyük olasılık görünmektedir. Bunun için ABD'nin Kızıldeniz siyaseti yeni bir şekil alarak güvenlik perspektifler ön plana çıkacağı aşikar. Nitekim geleneksel ABD dış politikasının bildiği en iyi şey olan askeri doktrin uygulanması önümüzdeki süreçte Kızıldeniz'de de ABD'nin yeni stratejisini domino edecektir.

Jeopolitik mücadele ve güvenlik odaklı politikalar

ABD'nin Kızıldeniz havzasındaki askeri varlığı krizlere cevap vermekte zorlanmaktadır. Cibuti'nin Güneybatısında inşa edilen Lemonnier Üssüne ek olarak Somali'de, ABD 5 yeni askeri üs inşa edeceğini açıkladı. Somali Savunma Bakanlığı ile ABD'nin Mogadişu Büyükelçiliği arasında imzalanan mutabakat zaptıyla ABD askerlerini konuşlandırılmasının yanında, Somali askerlerine yönelik askeri eğitim çalışmaları da yürütülecek. ABD'nin Somali hamlesi, Etiyopya'nın Somaliland'e yönelik hamlesinden sonra gelmesi ayrıca dikkat çekicidir. Somali ile ABD arasında bu siyasi ve askeri temaslar Türkiye'nin de onayıyla yapıldığını ifade edilebilir. NATO müttefiki Türkiye ile son dönemde ilişkileri iyileştirme ivmesi yakalayan ABD yalnız ikili değil küresel çapta da daha yoğun bir iş birliğine yol açacağı gösteriyor. Fransa'nın Afrika'da zayıfladığı bir dönemde ABD'nin İngiltere ile Türkiye daha sıkı bir iş birliği yürüteceği öngörülebilir. Bunda şüphesiz Ukrayna savaşından dolayı Rusya'nın Karadeniz'de Türkiye'yi rahatsız eden genişleme iddiaları ve Karadeniz'deki statükoyu bozma girişimi de önemli bir rol oynamıştır. ABD'nin askeri doktrinini gösteren diğer bir girişim ise Avrupa ülkeleri gibi geniş bir koalisyonla 20'den fazla ülkenin katıldığı "Kızıldeniz'i Koruma Misyonu"nu kurmasıdır.

Özetle ABD Kızıldeniz'deki karmaşıklığa ve jeopolitik meydan okumalara askeri yöntemlerle karşılık veriyor. Güvenlik merkezli ABD'nin Kızıldeniz politikası uluslararası ticaretini denetlemek, terörle mücadele, korsanlık, silah kaçakçılığı ve düzensiz göçle mücadele ön plana çıkacağı kadar Hint Okyanusu veya Güneybatı Asya'daki askerî operasyonlarını da destekleyecektir. ABD'nin Kızıldeniz stratejisi Çin'le güç rekabetinin bir boyutunu oluşturan güç merkezli temerküz edecektir. Zira ABD, küresel güvenlik ve ticaret ağlarının merkezine Çin'i yerleştiren her girişimi, Batı liderliğindeki uluslararası düzeni baltalamayı hedefleyen gizli bir plan olarak algılıyor.